

Dagmara Alsztyński

Analiza właściwości składniowych i semantycznych ciągu "tuż tuż"

Prace Językoznawcze 11, 9-20

2009

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ARTYKUŁY

Dagmara Alsztyniuk
Olsztyn

Analiza właściwości składniowych i semantycznych ciągu *tuż tuż*

The analyse of the syntactic and semantics features of the expression *tuż tuż*

In the article I deal with the syntactic and semantics features of *tuż tuż* – one of expressions constituted with two identical elements in contemporary Polish language. This expression may be simple repetition the lexical unit *tuż*, but further analyse proved the existence of two homonymic units of language *tuż tuż*. The main objective of the article is to classify this unit and suggest it's explication.

Słowa kluczowe: semantyka, przysłówek, predykatyw, reiteracja, syntaktyka
Key words: semantic, adverb, predicate, reiteration, syntax

Celem artykułu jest analiza cech składniowych i semantycznych ciągu *tuż-tuż*. Jest to jeden z wielu ciągów powstałych w wyniku formalnej reduplikacji ciągów stanowiących „połowę” ciągów wynikowych, które prawdopodobnie w całości konstituują leksykalne jednostki języka. Jednostki tego typu nie były dotychczas obiektem regularnych i systematycznych badań, także w słownikach rejestrowane są i opisywane w sposób daleki od doskonałości.

Podstawową czynnością w odniesieniu do wszelkich reduplikowanych ciągów jest ustalenie, czy stanowią one odrębne jednostki języka konstituowane przez całe zdwojone ciągi diakrytów, czy może są regularnym produktem operacji reiteracyjnej dokonywanej na całej, dającej się wskazać klasie jednostek¹. Przebadane cztery słowniki ogólne współczesnego języka polskiego (SJP Dor, PSWP, ISJP i USJP) traktują interesujący mnie ciąg *tuż tuż* na zupełnie różne sposoby. SJP Dor w artykule hasłowym *tuż* jedynie zaznacza istnienie *tuż tuż*,

¹ Przyjmuję tu koncepcję jednostki języka proponowaną przez A. Bogusławskiego (por. np. Bogusławski 1976; 1988).

zaliczając je do kategorii „grupa frazeologiczna, znaczenie przerośnięte lub przysłowie”. USJP notuje *tuż tuż* w artykule hasłowym *tuż* i przypisuje mu definicję postaci ‘coś znajduje się bardzo blisko lub niedługo nastąpi’. PSWP notuje *tuż tuż* jako zupełnie odrębne hasło i wskazuje, że wyrażenie to pochodzi od *tuż*, charakteryzując je gramatycznie jako „niestopniujący się przysłówek”. Z kolei ISJP notuje odrębną jednostkę *tuż tuż* w artykule hasłowym *tuż* (‘mówimy, że coś znajduje się tuż, tuż, aby podkreślić, że znajduje się bardzo blisko lub że niedługo nastąpi’) i podaje również jej charakterystykę gramatyczną (frazja przysłówkowa + czasownik).

Przytoczone wypisy z haseł słownikowych wyraźnie wskazują, że istnienie odrębnej jednostki o postaci *tuż tuż* nie jest oczywiste i wymaga analizy. Niejasne są również proponowane przez opracowania leksykograficzne definicje badanego ciągu.

Badaniem ciągu *tuż tuż* zajmowała się Iwona Kosek (por. Kosek 2003), która analizowała go z perspektywy formalnoskładniowej². Udowadnia ona jednostkowość ciągu *tuż tuż* na płaszczyźnie syntaktycznej na podstawie testu redukcji. Efektem operacji polegającej na redukcji jednego z segmentów jest otrzymanie struktury dewiacyjnej (przykłady I. Kosek). Por.:

- (1) Mieszkam *tuż* obok.
- (1a) *Mieszkam *tuż*.
- (1b) Mieszkam *tuż tuż*.

Kosek podaje też następujący przykład, który oznacza jako dewiacyjny. Por.:

- (2) *Mieszkam *tuż tuż* obok.

Przykład ten nie jest przez autorkę opatrzony żadnym komentarzem. Tymczasem dewiacyjność tego zdania może być dyskusyjna, gdyż jest możliwe zupełnie naturalne użycie w takim kontekście powtórzonej jednostki jednosegmentowej *tuż*. Por.:

- (3) Mieszkam *tuż, tuż* obok.
- (3a) Niedźwiedź był *tuż, tuż* pod drzewem.

² Samo zjawisko reduplikacji ma już całkiem sporą literaturę przedmiotu. Większość prac podejmuje jednak problem reiteracji jako zjawiska składniowego (por. np. Bogusławski 1977; Wierzbicka 1997; Walusiak 1999; Wierzbicka 1999; Bogusławski 2000; Dobaczewski 2006). Próby opisu konkretnych jednostek opartych na reduplikacji są znacznie rzadsze (por. np. Pluta 1975; Daszczyńska 1997; Kosek 2003).

Użyty w zdaniach (3) i (3a) przecinek ma jedynie zasygnalizować jednosegmentowość użytych jednostek, nie oznacza pauzy artykulacyjnej rozdzielającej dwa zdania fonologiczne. W tego typu zdaniach zredukowanie jednej jednostki nie powoduje dewiacji. Por.:

- (4) Mieszkam *tuż* obok.
- (4a) Niedźwiedź był *tuż* pod drzewem.

Z dewiacją nie mamy do czynienia również w analogicznych użyciach zbliżonych do *tuż* (*tuż tuż*) znaczeniowo jednostek. Por.:

- (5) Mieszkam zaraz, zaraz obok.
- (5a) Niedźwiedź był blisko, blisko pod drzewem.

W powyższych zdaniach przecinek pełni analogiczną funkcję, jak w przykładach (3) i (3a).

Dwusegmentowa jednostka leksykalna *tuż tuż* jest równorzędna składniowo wobec innych określeń czasownika. Pozostaje w opozycji do pojedynczego *tuż*, które nie wchodzi w relację z czasownikiem, jest natomiast zdolne do wchodzenia w relację z konstrukcją przyimkowo-rzeczownikową lub przysłówkiem³. Różnica ta najczęściej oddawana jest przez odpowiednią intonację. Por.:

- (6) Niedźwiedź był *tuż, tuż* pod drzewem.
- (7) Niedźwiedź był *tuż tuż*, pod drzewem.

Różnica polega na pauzie intonacyjnej oddzielającej dwa zdania fonologiczne zasygnalizowanej przez przecinek w zdaniu (7) i braku tej pauzy (mimo przecinka, pełniącego tu jedynie funkcję graficzną) w zdaniu (6). Zredukowanie jednego segmentu jednostki w zdaniu (7) spowoduje, że otrzymamy konstrukcję dewiacyjną. Por.:

- (8) *Niedźwiedź był *tuż*, pod drzewem.

Próba użycia innej jednostki z tej klasy w kontekście analogicznym do zdania (7) potwierdza jednostkowość *tuż tuż*. Por.:

- (9) *Niedźwiedź był *blisko blisko*, pod drzewem.

³ M. Grochowski kwalifikuje *tuż*, w zależności od przyjętych kryteriów podziału jednostek, na klasy tzw. części mowy, jako operator adsubstancjalny lub operator adprepozycyjny (por. Grochowski 1997, s. 30; Grochowski 2003).

Nieodmienność, niefunkcjonowanie jako samodzielne wypowiedzenie, nieposiadanie funkcji łączącej oraz niezdolność do wchodzenia w relację syntaktyczną z rzeczownikiem przemawiają za wstępnym zaliczeniem *tuż tuż* do klasy przysłówków (ściślej – przysłówków lokatywnych). W odróżnieniu od pojedynczego *tuż*, dwusegmentowa jednostka *tuż tuż* ma właściwości deiktyczne – sytuuje obiekt w przestrzeni w relacji do mówiącego (pojedyncze *tuż* sytuuje w odniesieniu do jakiegoś punktu innego niż mówiący, określa relację przestrzenną między dwoma obiektami). Istotne jest, że *tuż tuż* może kookurować ze ściśle określonymi grupami czasowników⁴: orzeczeniami lokatywnymi (ktoś/coś ZNAJDUJE SIĘ/JEST gdzieś), orzeczeniami ruchu nieukierunkowanego (np. *chodzić, pływać*) oraz orzeczeniami działań otoczeniowych (np. *pada, grzmi*). Odnoszą się one do czynności odbywających się w określonej przestrzeni, niedaleko od mówiącego, jednak bez dokładnej lokalizacji. Por.:

- (10) *Oni biegną *tuż tuż*.
- (10a) Oni biegają *tuż tuż*.
- (11) Niedźwiedź leżał *tuż tuż*, ale nie wiem, gdzie to (dokładnie) było.
- (12) *Kwiaty rosły *tuż tuż*, ale było to daleko.

Proponuję, aby wstępnie własności semantyczne ciągu *tuż tuż*, użytego w powyższych zdaniach, oddać następującą formułą eksplikacyjną. Por.:

- (13) *x dzieje się/znajduje się tuż tuż* ‘x dzieje się/znajduje się w takim miejscu, że potrzeba bardzo mało czasu, żeby być tam, gdzie dzieje się/znajduje się x’
- (13a) *Kwiaty rosną tuż tuż* ‘kwiaty rosną w takim miejscu, że potrzeba bardzo mało czasu, żeby być tam, gdzie rosną kwiaty’

Jednak taka formuła nie obejmowałaby wszystkich empirycznie poświadczonych użyc interesującego mnie ciągu. Dalsza analiza materiału wskazuje na inne specyficzne konteksty, które różnią się od powyżej omówionych. Por.:

- (14) Święta *tuż tuż*.
- (14a) Wolność *tuż tuż*.

Występujący w takim kontekście ciąg *tuż tuż* nie daje się już w żaden sposób zredukować do jednego segmentu. Por.:

- (15) *Święta *tuż*.
- (15a) *Wolność *tuż*.

⁴ Stosuję tu klasyfikację orzeczeń zaproponowaną przez Z. Zaron (por. Zaron 2000; 2001; 2002).

Nie można tu również zaobserwować żadnej seryjności. Por.:

- (16) *Święta zaraz zaraz/niedługo niedługo.
 (16a) *Wolność zaraz zaraz/niedługo niedługo.

Te cechy składniowe pozwalają wyodrębnić drugą jednostkę o postaci *tuż tuż*, homonimiczną wobec wyodrębnionej powyżej. Ma ona ściśle ograniczoną łączliwość składniową – występuje tylko przy formach 3 osoby liczby pojedynczej i mnogiej czasu przeszłego, przyszłego i teraźniejszego leksemu BYĆ (notowanego w ISJP jako: „być 1: w orzeczeniu imiennym”) i nie wymaga jego powierzchniowej obecności. Wystąpienie formy tego czasownika nie powoduje dewiacji, choć może brzmieć nienaturalnie. Por.:

- (17) ?Święta są *tuż tuż*.
 (17a) ?Wolność jest *tuż tuż*.

Jeszcze nienaturalniej brzmi użycie w tym kontekście form czasu przyszłego tego czasownika. Por.:

- (18) ?Święta będą *tuż tuż*.
 (18a) ?Wolność będzie *tuż tuż*.

Bardziej dopuszczalne wydaje się być użycie tej konstrukcji w czasie przeszłym, por.:

- (19) ?Święta były *tuż tuż*.
 (19a) ?Wolność była *tuż tuż*.

Te ograniczenia łączliwości syntaktycznej wynikają z właściwości semantycznych jednostek występujących w lewostronnym kontekście *tuż tuż* 2. Muszą one być nazwami stanów rzeczy trwających w czasie, o których wiadomo, że nastąpią (i że będzie to niedługo). Por.:

- (20) *Stół *tuż tuż*.
 (21) *Święta *tuż tuż*, ale nie wiem czy się zaczną/czy nastąpią.
 (22) *Ferie *tuż tuż*, ale nie będą niedługo.

Możliwe jest wystąpienie w takim kontekście nazwy artefaktu, ale jedynie w charakterze polisemii systemowej. Por.:

- (23) Zupa *tuż tuż*.

Pleonastyczny charakter konstrukcji z czasownikiem oznaczającym ‘rozpoczęcie’ pozwala wnioskować, że wskazywanie na początek jakiegoś okresu jest komponentem *tuż tuż 2*. Por.:

- (24) *Święta nastąpią *tuż tuż*.
 (24a) *Wolność rozpocznie się *tuż tuż*.

Powyższe obserwacje pozwalają zaproponować następującą szkicową definicję *tuż tuż 2*. Por.:

- (25) P *tuż tuż*.
 ‘P będzie w takim czasie, o którym będzie można powiedzieć: to czas P; czasu, do czasu o którym będzie można powiedzieć: to czas P, jest bardzo mało’
 (25a) Ferie *tuż tuż*.
 ‘Ferie będą w takim czasie, o którym będzie można powiedzieć: to czas ferii; czasu, do czasu o którym będzie można powiedzieć: to czas ferii, jest bardzo mało’

Dwa homonimiczne ciągi o postaci *tuż tuż* wyróżnia również Maciej Grochowski (por. Grochowski 1997, s. 90–91), jednak propozycja ta różni się od przedstawionej tutaj. Grochowski sugeruje, aby *tuż tuż* w użyciu temporalnym (*Święta tuż tuż*) uznać za predykatyw nieczasownikowy (termin Romana Laskowskiego, por. Laskowski 1998). Tę tezę, jak sądzę, można jednak stosunkowo łatwo odrzucić, gdyż Laskowski wydziela predykatywy homonimiczne do przysłówków na podstawie składniowego kryterium wymagania grupy imiennej w celowniku i wchodzenia w konteksty typu *było mu/tam* _, co w przypadku *tuż tuż* nie ma miejsca. Por.:

- (26) *Było mu/tam *tuż tuż*.

Dyskusyjne jest w ogóle wyróżnianie przez Laskowskiego predykatywów wśród leksemów tradycyjnie uznawanych za przysłówki (chodzi o konstrukcje typu: *Nudno mi; Dziecku zimno; Ależ tu cicho!; Duszno dzisiaj*) na podstawie przytoczonego wyżej kryterium⁵. Trudno również bezdyskusyjnie zaliczyć *tuż tuż 2* do wyróżnianych przez Laskowskiego predykatywów typu *trzeba, można, wolno, wiadomo*⁶, przede wszystkim ze względu na to, że *tuż tuż 2*,

⁵ Por. dyskusję na ten temat np. w pracach: Wiśniewski 1989; Szupryczyńska 1995a i 1995b.

⁶ Chociażby dlatego, że R. Laskowski nie podaje żadnych wyrazistych kryteriów ich wyodrębnienia. Jedyny warunek, jaki podaje autor, to posiadanie fleksji analitycznej, nie licząc oczywiście wymogu pełnienia „funkcji członu głównego (nadrzędnika) wyrażenia zdaniowego” (por. Laskowski 1998, s. 60–61).

w przeciwieństwie do wymienionych predykatywów, nie wchodzi w opozycję trybu, por.:

(27) *Święta byłyby *tuż tuż*.

Trudno również uznać badaną przeze mnie jednostkę za przysłówek predykatywny (podklasa wyróżniana przez Mirosława Bańkę), gdyż one wchodzi w związek „nie tylko ze słowem posiłkowym typu BYŁ lub BĘDZIE, ale też z czasownikami BYWAĆ, ROBIĆ SIĘ i ZROBIĆ SIĘ” (Bańko 2005, s. 103, 118). Por.:

(28) *Święta bywają *tuż tuż*.

(29) *Wolność zrobiła się *tuż tuż*.

Tuż tuż 2 nie pozwala się również łatwo zaklasyfikować jako predykatyw czy czasownik niewłaściwy, gdyż poza właściwą tym klasom ograniczoną fleksją, blokują one miejsce dla podmiotu-mianownika (Bańko 2005, s. 100–103), podczas gdy omawiana jednostka swobodnie się z nim łączy.

Kryteria istniejących klasyfikacji nie pozwalają w tej chwili na jednoznaczne przypisanie *tuż tuż 2* do jakiegokolwiek kategorii części mowy, choć można przypuszczać, że ciąg ten należy do klasy predykatywów rozumianych bardzo szeroko.

Drugie *tuż tuż* wyróżnione przez Grochowskiego (odpowiadające wyodrębnionemu przeze mnie *tuż tuż 1* lokatywnemu) jest synonimicznym do pojedynczego *tuż* wykładnikiem małej odległości. Podany przez autora schemat składniowy realizowany przez wyróżnioną przez niego jednostkę, zgadza się ze schematem wyróżnionego przeze mnie *tuż tuż 1* lokatywnego (por. Grochowski 1997). Por.:

(30) X (+) *tuż, tuż* | rzadziej *tuż, tuż* (+) X

Bardziej wątpliwa jest już adekwatność proponowanej przez Grochowskiego definicji. Por.:

(31) S jest *tuż* P:

‘mówiąc o S w stosunku do P, mówię:

między S a P jest tak mało Z [czasu/miejsca], że

o S i o P mogę pomyśleć jako o jednym (tym samym) Z’

Sytuowanie obiektu w przestrzeni w relacji do innego obiektu jest komponentem jednostki *tuż* (także powtarzanej). Natomiast właściwością jednostki *tuż tuż 1* jest zmiana punktu odniesienia na mówiącego, co powoduje, że wprowadzenie

zmiennej P na oznaczenie drugiego obiektu jest zbędne, co więcej – jego brak przesądza o jednostkowości *tuż tuż I* na płaszczyźnie formalnoskładniowej, por. zdania (1b) i (2). W związku z tym, że formuła eksplikacyjna Grochowskiego opiera się na relacji dwóch obiektów charakterystycznej dla jednosegmentowego *tuż*, w przypadku *tuż tuż I* staje się ona nieadekwatna. Wątpliwe również wydaje się obsługiwanie przez badaną jednostkę zarówno znaczenia lokatywnego, jak i temporalnego. Propozycja ta wydaje się uzasadniona w przypadku jednosegmentowego *tuż*, jednak – jak już udowodniłam – znaczenie temporalne w odniesieniu do *tuż tuż* jest realizowane przez odrębną homonimiczną jednostkę (w żadnym z podanych przez Grochowskiego przykładów nie ma *tuż tuż* w użyciu czasowym).

Odrębnym problemem jest kwestia graficznego zapisu, gdyż słowniki ortograficzne nie traktują jej jednolicie. Niekonsekwencje dotyczą nie tylko słowników starszych, ale też opracowań najnowszych. Dla przykładu SOTiJ (wyd. 12 z 1982 r.) lokalizuje interesujący mnie problem w „innych użyciach łącznika” i rozwiązuje go następująco. Por.:

Łącznik stosuje się ponadto w połączeniach takich jak np.: *gadu-gadu*, *ani mru-mru*, *raz-dwa* ‘szybko’, *tuż-tuż* (wyrażenia te zawierają człony powtórzone lub jednorodne, składniowo równorzędne, zestawione bezspójnikowo, co zwykle wymaga użycia przecinka, i stąd obocznie spotykamy pisownię *tuż, tuż*; przecinek ten jednak hamuje tempo czytania, potrzebne przy tego rodzaju wyrażeniach); podobny charakter ma wyrażenie *na chybił trafił*, w którym nie stosuje się nawet żadnego znaku.

Wzmianka na ten temat pojawia się też przy omawianiu powtórzeń, gdzie autorzy sugerują, że przecinek występujący w takich połączeniach jak: *tuż, tuż*; *ani mru, mru* bywa często zastępowany przez łącznik, który „bardziej niż przecinek sprzyja szybkości tempa recytacji tego rodzaju powtórzeń”. Autorzy wyraźnie zalecają stosowanie łącznika, choć dopuszczają w takich „wyrażeniach” przecinek – jednak w samym artykule hasłowym znajduje się zapis: „*tuż tuż* a. *tuż-tuż*”. Nie ma zatem zapisu z przecinkiem. Warto jednakże zauważyć, że słownik ten, jako jedyny z przebadanych, uzasadnia swoje zalecenia argumentami fonetycznymi.

Kolejny słownik ortograficzny – SOJPSz (wyd. 4 z 1981 r.) – mówi o „połączeniach wyrazowych typu *esy-floresy*, *łapu-capu*”. Por.:

Pisownię z łącznikiem stosujemy w połączeniach wyrazowych, których człony w danym znaczeniu występują zawsze razem, np. (*ani*) *mru-mru*, *gadu-gadu*, *raz-dwa* ‘szybko’, *tuż-tuż*, *ani-ani*. Ponieważ oba człony są znaczeniowo równorząd-

ne, ich pisownia z łącznikiem jest całkowicie uzasadniona. Oddzielanie członów za pomocą przecinka lub łączenie za pomocą spójnika *i* byłoby niewłaściwe.

Niestety, twórcy tego słownika nie uzasadniają, dlaczego stosowanie przecinka byłoby niewłaściwe. Podobne zalecenie dotyczące łącznika można znaleźć w internetowej wersji WSO PWN⁷. Por.:

W parach wyrazów występujących zawsze razem, np. *czary-mary, rach-ciach, koszałki-opałki, kogel-mogel, hokus-pokus, łapu-capu, szuru-buru, pif-páf! stuku-puku, gadu-gadu, raz-dwa (=szybko), esy-floresy*.

Do tej kategorii zaliczone zostało także *tuż tuż*. O ile w SOJPSz zaznaczona jest konieczność występowania członów razem „w danym znaczeniu”, o tyle w WSO PWN takiego zastrzeżenia już nie ma, w związku z czym wątpliwa staje się zasadność zaliczenia do tej kategorii badanych przez mnie jednostek. Pojedynczy segment *tuż* funkcjonuje jako samodzielna jednostka, która w zdaniach często bywa powtarzana. Trudno zatem orzec, czy pisownia z łącznikiem ma obejmować tylko jednostki *tuż tuż 1* i *tuż tuż 2*, czy także powtarzaną jednostkę *tuż*. Odpowiedzi na postawione pytanie o grafię interesującego mnie ciągu próżno szukać w WSPP – nie ma tam ani hasła *tuż tuż* (ani *tuż*), ani hasła poświęconemu łącznikowi w części teoretycznej.

Problemem pisowni ciągów reduplikowanych zajmowała się też Komisja Onomastyczno-Ortograficzna Rady Języka Polskiego, która w protokole z zebrania, które odbyło się 10 listopada 2004 r., wprowadza „pisownię z łącznikiem dla wszystkich wyrażen złożonych z członów identycznych (np.: *baju, baju, gadu-gadu, dylu-dylu, ćwir, ćwir, chu-chu, cyk, cyk, fil-fil, całkiem, całkiem, ani-ani, tuż-tuż*) oraz dla wszystkich wyrażen złożonych z członów podobnych brzmieniowo (np. *klituś-bajduś, entliczek, pentliczek, często gęsto, gadka szmatka, łapu-capu, obiecanki cacanki*)”. Zarządzenie to jest równie niejasne, jak zalecenia słownikowe. Nie wiadomo właściwie, co to są „wyrażenia złożone z członów identycznych” i w związku z tym, czy zaliczają się do nich jedynie dwusegmentowe jednostki *tuż tuż*, czy zarządzenie to ma dotyczyć także powtarzanej jednostki *tuż*.

⁷ W tej publikacji internetowej hasła, zasady pisowni i interpunkcji oraz aneks pochodzą z *Wielkiego słownika ortograficznego PWN*, pod red. E. Polańskiego (wyd. 2 z 2006 r.). Podczas sporządzania inwentarza komisarze używali języka polskiego, bo w tym języku spisano dokument. W imionach wschodniosłowiańskich pojawia się afryktywizacja *t', d' > ć, dź*: *Dziemid* – wsł. Diomid; *Dzienis* – wsł. Denis; *Chodziej* – Chodź, cerk. Fieodot. Z innych zjawisk fonetycznych należy zauważyć obniżenie artykulacyjne samogłoski *i* przed spółgłoską półotwartą: *Wasiel* – wsł. Wasil, wymowę spółgłoski *l* jako *ł*: *Wasił* – wsł. Wasil; przegłos *'e > 'o* np. *Piotruk* – *Pietruk* oraz zamianę samogłosek *a-* w *o-* *Aleksiej / Oleksiej*.

Brak jakichkolwiek jednoznacznych zaleceń dotyczących pisowni badanych przeze mnie ciągów spowodował zapewne poruszenie tej kwestii w internetowej Poradni Językowej PWN. Oto, jak wyjaśnił na jej łamach ten problem Jan Grzenia:

Pisownia rządzi się własnymi prawami, ale powinna w miarę możliwości (bardzo ograniczonych, niestety) wyrażać ekspresję mowy. W wypadku wykrzyknień ściśle reguły pisowni przewidują zapisy z łącznikiem, np. *już-już*; *tuż-tuż* (tak w słownikach ortograficznych). Jeśli jednak uznamy, że te formy nie odpowiadają temu ładunkowi emocji, który chcemy wyrazić, wskazane by było zastosowanie innych zapisów, np. *już, już*; *tuż, tuż, już... już*; *tuż... tuż*. Forma zapisu nie jest celem, ale sposobem wyrażania.

Z wypowiedzi tej wynika, że *tuż tuż* można właściwie zapisywać w dowolny sposób, bez względu na zalecenia słowników.

Ustalenie jednolitych zasad ortograficznych dla pisowni *tuż tuż* nie będzie możliwe bez dalszych systematycznych badań nad jednostkami opartymi na reiteracji (przede wszystkim odróżnienia tychże od powtórzeń jednostek jednosegmentowych, a także od innych zjawisk związanych z reduplikacją). Wyniki takich badań mogą również zweryfikować sformułowane w tym miejscu tezy dotyczące ciągów o postaci *tuż tuż*, które w tej chwili mają charakter wstępny i tymczasowy.

Wykaz skrótów

- ISJP – *Inny słownik języka polskiego*. Red. M. Bańko. T. I–II. PWN. Warszawa 2000.
- PSWP – *Praktyczny słownik współczesnej polszczyzny*. Red. H. Zgólkowa. T. I–L. Kurpisz. Poznań 1994–2005.
- SJPDor – *Słownik języka polskiego*. Red. W. Doroszewski. T. I–XI. PWN. Warszawa 1958–1969.
- SOJPSz – *Słownik ortograficzny języka polskiego wraz z zasadami pisowni i interpunkcji*. Red. M. Szymczak. Wyd. 4. PWN. Warszawa 1981.
- SOTiJ – S. Jodłowski, W. Taszycki: *Słownik ortograficzny i przepisy pisowni polskiej*. Wyd. 12, niezmienione, dostosowane do uchwał Komitetu Językoznawstwa Polskiej Akademii Nauk z 1956 r. Ossolineum. Wrocław 1982.
- USJP – *Uniwersalny słownik języka polskiego*. Red. S. Dubisz. T. I–III. PWN. Warszawa 2003.
- WSO PWN – *Wielki słownik ortograficzny*. Red. E. Polański. PWN. Warszawa 2006.
- WSPP – *Wielki słownik poprawnej polszczyzny*. Red. A. Markowski. PWN. Warszawa 2004.

Literatura

- Bańko M. (2005): *Wykłady z polskiej fleksji*. PWN. Warszawa.
- Bogusławski A. (1976): *O zasadach rejestracji jednostek języka*. „Poradnik Językowy”, nr 8, s. 356–364.
- Bogusławski A. (1977): *Deviance and reiteration*. „Linguistic Silesiana” 2, s. 7–22.
- Bogusławski A. (1988): *Preliminaria gramatyki operacyjnej*. Tłum. R. Gozdawa-Gołębiowski. „Polonica” 13, s. 163–223.
- Bogusławski A. (2000): *Pytanie o iteracje podsegmentów jednostek składniowych*. „Annales UMCS. Sectio FF” 18, s. 49–57.
- Daszczyńska I. (1997): *Reduplikacja jako jeden ze sposobów pierwotnej derywacji frazeologicznej*. [W:] *Współczesne tendencje języków słowiańskich*. Red. M. Blicharski, H. Fontański. T. 2. UŚ. Katowice, s. 54–62.
- Dobaczewski A. (2006): *O pewnych konstrukcjach opartych na reiteracji*. „Polonica” 26–27, s. 161–169.
- Grochowski M. (1997): *Wyrażenia funkcyjne. Studium leksykograficzne*. IJP PAN. Kraków.
- Grochowski M. (2003): *Ciąg jednostek synsyntagmatycznych w języku polskim (główne problemy metodologiczne)*. „Polonica” 22–23, s. 203–223.
- Kosek I. (2003): *Z problematyki opisu wyrażen „całkiem całkiem”, „nawet nawet”*. [W:] *Studia z gramatyki i leksykologii języka polskiego. Prace dedykowane Profesor Marii Szupryczyńskiej*. Red. M. Gębka-Wolak, I. Kaproń-Charzyńska, M. Urban. UMK. Toruń, s. 131–141.
- Laskowski R. (1999): *Podstawowe pojęcia morfologii*. [W:] R. Grzegorzczkova, R. Laskowski, H. Wróbel: *Gramatyka współczesnego języka polskiego. Morfologia*. T. 1. PWN. Warszawa, s. 27–86.
- Pluta F. (1975): *Zwroty tautologiczne w języku polskim na tle słowiańskim*. „Prace Filologiczne”, s. 437–440.
- Szupryczyńska M. (1995a): *Jeszcze o tzw. „predykatywach przysłówkowych”*. „Polonica” 17, s. 173–187.
- Szupryczyńska M. (1995b): *Klasyfikacja zdań bezpodmiotowych typu „Było duszno”*. „Acta Universitatis Nicolai Copernici. Filologia polska” 46, s. 89–113.
- Walusiak E. (1999): *On some aspects of reiteration in the text*. [W:] *Beiträge der Europäischen Slavistischen Linguistik (POLYSLAV)*. Red. K. Böttger, M. Giger, B. Wiemer. Bd 2. Otto Sagner. München, s. 295–299.
- Wierzbicka A. (1987): *Boys will be boys: ‘radical semantics’ vs. ‘radical pragmatics’*. „Language” 63, nr 1, s. 95–114.
- Wierzbicka A. (1999): *Włoska reduplikacja. Pragmatyka międzykulturowa i semantyka illokucyjna*. Tłum. A. Kochońska. [W:] *Język – umysł – kultura*. Red. J. Bartmiński. PWN. Warszawa, s. 270–299.
- Wiśniewski M. (1989): *Status gramatyczny tzw. przysłówków odprzymiotnikowych typu „duszno”, „wolno”, „nieprzyjemnie”*. „Polonica” 14, s. 183–191.
- Zaron Z. (2000): *Właściwości semantyczne orzeczeń. Preparacje składniowe*. Cz. I. „Prace Filologiczne” 45, s. 681–691.
- Zaron Z. (2001): *Właściwości semantyczne orzeczeń. Preparacje składniowe*. Cz. II. „Prace Filologiczne” 46, s. 673–683.
- Zaron Z. (2002): *Właściwości semantyczne orzeczeń. Preparacje składniowe*. Cz. III. „Prace Filologiczne” 47, s. 443–460.

Summary

The purpose of this study was to examine the syntactic and semantics features of expression *tuż tuż* in Polish language. Research have proved, that there are two homonymic units *tuż tuż*. The first one is the locative verb, the second one is probably predicative. I propose the explication of this unit as follows:

tuż tuż 1:

x dzieje się/znajduje się tuż tuż 'x dzieje się/znajduje się w takim miejscu, że potrzeba bardzo mało czasu, żeby być tam, gdzie dzieje się/znajduje się x'

tuż tuż 2:

P tuż tuż: 'P będzie w takim czasie, o którym będzie można powiedzieć: to czas P; czasu, do czasu o którym będzie można powiedzieć: to czas P, jest bardzo mało'